

oostende als inspiratiebron

James Ensor. - « De roeier » (Muzeüm voor Schone Kunsten).

Kl. V.T.B.

Er zou een verrukkelijke tentoonstelling te maken zijn van kunstenaars, die door Oostende werden geïnspireerd. Oostende, met al wat er mee samenhangt: de zee en het strand, de haven en de vissers, de vissersvrouwen, de garnalen, de oesters, de schelpen, de folkloristische optochten, het carnaval...

Men zou onmiddellijk twee groepen onderkennen: degenen voor wie alleen het decor telt, het pittoreske. De anderen, de uitverkorenen, die tot de ziel van deze stad doordrongen en in de ban terecht kwamen van haar onzegbaar misterie.

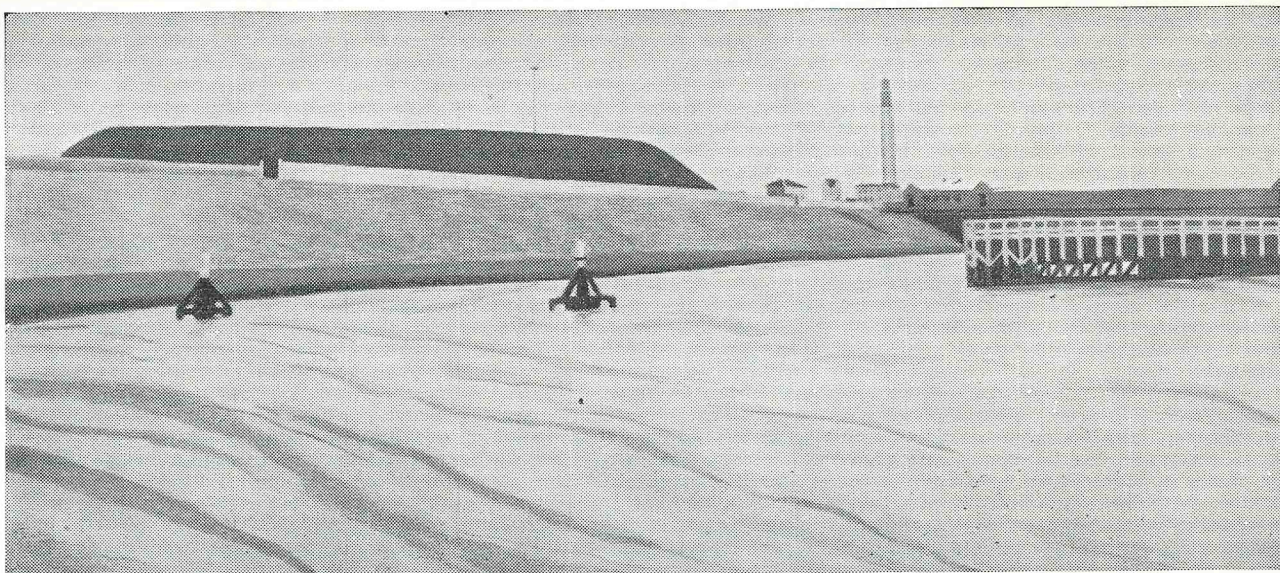
Reeds in de 17e e. worden verschillende kunstenaars ertoe aangezet de stad uit te beelden in historische taferelen: Bonaventure Peeters, Peter Snayers, Jan van Balen, Esaias van

de Velde en Sebastiaan Vranckx lieten ons belangrijke werken na over het Beleg van Oostende (1601-1604). Robert van den Hoecke schildert de duinen van Oostende omstreeks 1650 (Kunsthistorisch Muzeüm, Wenen), terwijl Frans van der Meulen de troepen van Lodewijk de XIVe uitbeeldt tijdens een belegering van de stad. Het is echter pas rond het midden van de vorige eeuw dat de schilderkunst te Oostende zelf ontluikt, met Michiel van Cuyck, die ons, naast historische taferelen, een paar charmante tijdsdokumenten over de baden heeft nagelaten. Daarna komen François Musin, die weldra in alle hoofdsteden van Europa tentoonstelt, en Louis Artan, die afziet van een legercarrière om de eerste onzer marineschilders te worden. Zijn marines en strandgezichten behoren, samen met deze van Willem Vogels, tot het beste van wat het Belgisch impressionisme ons heeft geschonken.

Daarnaast komen tal van schilders onder de invloed van het atmosferi-

sche en het licht van de Noordzee, een eeuwig spel van wisselende schoonheid. De oneindige kleurschakeringen en de subtiële luchtspeelingen van hemel en water bekoren Albert Baertsoen, Franz Charlet, Auguste Oleffe en Ferdinand Schirren.

James Ensor! Leidende figuur van de schilderkunst der jongste 75 jaar. Zijn naam blijft onafscheidelijk verbonden met Oostende, zijn geboortestad; de stad waar hij zijn lang, vruchtbaar leven sleet, en waar het voor zijn wonder oog voorgoed donker werd. Dit afscheid van het licht moet voor Ensor het hardst geweest zijn. Geen schilder was ooit zo verliefd op het licht, het licht van de Noordzee, het licht dat in duistere interieurs binnensluipt, het licht dat paarlemoeren schelpen uitstralen. In 1880, op 20-jarige leeftijd, schenkt hij ons reeds een reeks meesterwerken: «De vrouw met de wipneus», «De lampenjongen», «De dame met de waaier», «De koloriste», «De kool».

Leo Spilliaert. - « Havenzicht » (1910), Muzeüm voor Schone Kunsten.

Kl. V.T.B.

Van 1883 af schept hij zich een eigen barokke wereld, bewoond door maskers, geraamten en vizionnaire wezens, de inkarnatie van het onderbewuste en de fantastiek. Het begint met het prachtige «Zelfportret met de bloemenhoed», dat plots afbreekt met het konventioneel portret. Ogenscheinlijk speels opgevat, als een parodie op Rubens' «Zelfportret met de hoed», gaat er een onweerstaanbaar fluïdum van uit. Op het eerste gezicht zijn we bekoord, zelfs geamuseerd. Bij nader beschouwen komen wij onder de indruk van de magische kracht die het uitstraalt. Wij voelen dat deze man zocht te ontsnappen aan de dagelijkse sleur van zijn saaie omgeving, aan het benepen burgerlijk interieur dat hem beknelde, aan de spot en het hoongelach van de filisters die hem kwelden. Van dit ogenblik af worden zijn kleuren helder, zuiver, schitterend; in 1888 schildert hij «De intrede van Kristus te Brussel», een mijlpaal in de Europese schilderkunst en tevens een akte van geloof in een betere wereld.

Nagenoeg een halve eeuw vooruit heeft deze geboren kolorist, deze uitstekende tekenaar zich een stijl eigen gemaakt, die tenvolle beantwoordt aan de formule: de expressie bepaalt de vorm en de kleur. Zijn laatste jaren verdoezelen in balletscènes en mitologische fantazieën, overpoeierd met hemelse tinten.

Toen Constant Permeke, Gustaaf de Smet en Frits van den Berghe na de oorlog 14-18 mekaar terugvonden, was Oostende andermaal het trefpunt. Permeke was uit Engeland teruggekeerd, de twee anderen uit Nederland. Tijdens de oorlog had hun stijl zich te enenmale gewijzigd. De breuk met het impressionisme was definitief voltrokken en het expressionisme zegevierde. De zuiverste inkarnatie er van is Constant Permeke, een

machtig temperament, met een onweerstaanbare scheppingsdrift, een ongerepte natuurkracht, die zich nochtans wist te beheersen om slechts de oervorm, het essentiële, het eeuwige-menselijke en daardoor de eeuwige schoonheid te scheppen. Zijn vissers en boeren, zijn marines en landschappen, aan Vlaamse bodem

ontsproten, groeiden uit tot universele kunstgewrochten, die hem tot één van de centrale figuren van het Europees expressionisme maken. Tal van schilderijen van Gustaaf de Smet herinneren aan zijn verblijf te Oostende na de oorlog, ondermeer

Vervolg volgende pagina ➡

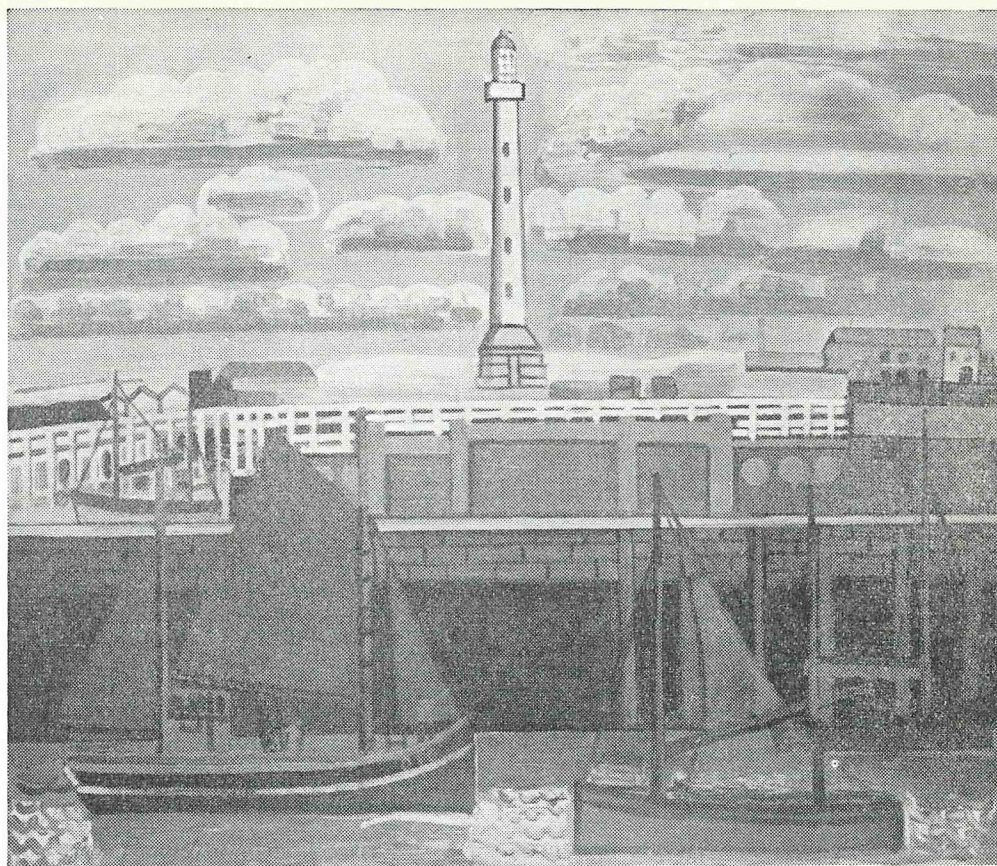

Constant Permeke. - « De manddrager ». Muzeüm voor Schone Kunsten

Jan Brusselmans.

De vuurtoren van Oostende

(privé-verzameling).

➤ vervolg van vorige pagina

«Matrozen te Oostende», «De vuurtoren», «Het staketsel» (1922), «Dok te Oostende» (1923). Deze doeken, wijselijk gekomponneerd, ademen een serene, dromerige rust in een plastische eenvoud, in de stille gloed van hun wonderschone, warme kleurengamma's.

Een unieke figuur in de Vlaamse schilderkunst was Leon Spilliaert. Zoals zijn beroemde stadgenoot Ensor, een eenzaat, onafhankelijk, door geen enkele school of beweging beïnvloed. Hij schiep de obsessie van de stilte, door de vluchtende geometrische lijnen van een verlaten zeedijk, uitlopend op de schrale silhoeëtte van een wenkende vuurtoren, of door de metaalgladde boomstammen, hallucinant als een dreigend close-up. Jaren voordat het surrealisme zich tot beweging ontpopte, legde hij zijn visioenen van «gene zijde» vast in plastische taal.

Twee andere Oostendse schilders, Emiel Bulcke en Jan de Clerck, dienen nog vermeld. Terwijl de eerste zich specialiseerde in het portretschilderen, voelde «Jan van Oostende» zich meer aangetrokken tot de folklore en de visserij.

In zijn landschappen, marines en stillevens was hij een volbloed impressionist. Het impressionisme van Jan de Clerck bestond echter niet in een slaafse navolging van geijkte formules of procédés. Hij streefde er steeds naar het licht en de atmosfeer op

zijn manier weer te geven en hierin is hij een meester gebleken. Gedreven door zijn innige liefde voor de vissers heeft hij daarenboven in een indrukwekkende reeks taferelen volkse figuren uitgebeeld met zoveel warmte en genegenheid dat zij boven het anecdotische uitstijgen en een diepmenselijke betekenis verweroven.

Sinds enkele jaren heeft Alice Frey zich in onze stad gevestigd waardoor zij sinds haar prille jeugd geïnspireerd werd.

In haar werken, waarin de mens steeds een overwegende rol speelt - of het nu een portret, een dansfeest, een liefdetuin, een landschap of een marine betreft - worden wij deelachtig in een soort van magisch realisme, een wereld vol lokvogels en kweldivels die ons uitnodigen het schone avontuur van het hart te beleven. Hoe divers de thema's ook zijn die Alice Frey behandelt heeft, steeds legt zij getuigenis af van een ongegrepte ontvankelijkheid en een grondige mensenkennis. Keer op keer heeft zij de eeuwige strijd tussen goed en kwaad, de roerselen van ons hart, ons aller wel en wee, op suggestieve wijze uitgebeeld in een indrukwekkende reeks taferelen, die voor ons oog, een feest zijn, «een feest buiten de tijd», want niet aan de tijd gebonden, zoals de titel van een later werken luidt.

Twee kunstenaars uit het Brabantse, Edgard Tytgat en Jan Brusselmans, lieten ons menig werk na geïnspireerd

door Oostende. De eerste, met een kinderlijke eenvoud, legt voor ons de schat bloot van ons verleden, onze folklore en onze volksverlevingen. Hij deed zeer geregeld Oostende aan, om er zijn zin voor het wonderbare en zijn kinderziel te louteren. Hij penseelde er baadsters als mitologische maagden en van het meest banale onderwerp maakte hij poëtische en spirituele composities. Brusselmans, een robuustere natuur, stelde zich tweemaal tegen de anekdote en het pittoreske: hij bouwde zijn schilderijen op door middel van louter plastische elementen, kernachtig, zonder omwegen, met de arbeidsvreugde van een eerlijk ambachtsman die zijn taak liefdevol vervult. Eén jaar vóór zijn dood had Jan Brusselmans, gedreven door een vernieuwde scheppingsdrift, zich te Oostende gevestigd, tegenover de havengeul. Voor de laatste maal zou hij aan de staketsels, de seinpalen, de sloepen en de golven een sintetisch classicisme en een lineaire grootheid schenken, die zo bevrijdend werkten op de jongste kunstenaarsgeneratie.

Een schaar jonge Oostendse kunstenaars staat borg voor de toekomst. Het zou ons te ver leiden allen op te sommen. Een gemeenschappelijk kenmerk van hun werk is de zuiverheid van inspiratie. Zei Stendhal immers niet: «Le voisinage de la mer détruit la petitesse».

FRANK EDEBAU

Konservator Stedelijk Museum